

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

ДІАНА РОМАНОВСЬКА,
КАНДИДАТ ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК,
СТАРШИЙ НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК
УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЦЕНТРУ ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПНУ

*За грантової підтримки
Національного фонду досліджень
України в рамках проєкту
"Постковідна соціально-
психологічна реабілітація учасників
освітнього процесу в діяльності
працівників психологічної служби",
реєстраційний номер 2021.01/0198*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПОТРЕБИ У СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ЗО

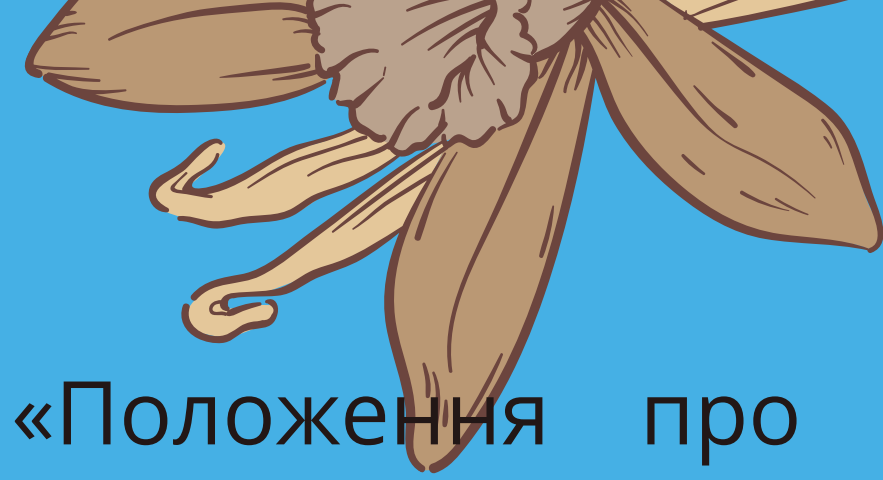
- Наукові дослідження підтверджують, що пандемія COVID-19 залишила після себе шлейф психологічних/психічних порушень, фізичних розладів, які зумовлюють довгостроковий вплив на психічне здоров'я та потребують реабілітації.
- Українське суспільство також потребувало впровадження системних заходів соціально-психологічної реабілітації у постковідний період, але через початок російського повномасштабного військового вторгнення зазнало нових травмівних впливів.
- Стресова напруга в період війни негативно вплинула на учасників освітнього процесу, на функціонування психічних процесів у дітей, що значною мірою вплинуло на навчальну діяльність, вносячи деструктивний елемент в освітній простір.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПОТРЕБИ У СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ЗО

- 2024 р. - 87% українців визнали, що пережили стрес через війну, а 75% дітей піддались психологічному травмуванню (KMIC)
- 57,3% дітей і підлітків мають симптоми емоційних чи поведінкових реакцій, 26,4% – реактивні (психогенні) розлади, іноді до ступеню психозу та ознаки порушення соціального функціонування, та 10,1 % – ПТСР (Gradus Research)
- 2023 р. практичні психологи системи освіти України зазначили, що психосоціальної допомоги та підтримки потребували:
 - З сімей ВПО:* 45,4% здобувачів освіти; 30,6% батьків; 7,2% інших членів родини; 11,8% педагогічних працівників;
 - Учасники освітнього процесу:* 54.9% здобувачів освіти; 28.7% їх батьків; 3,3 % інших членів родини; 11,1% педагогічних працівників (УНМЦППСР НАПНУ).

МЕТА≈ДІЯЛЬНІСТЬ≈РЕЗУЛЬТАТ

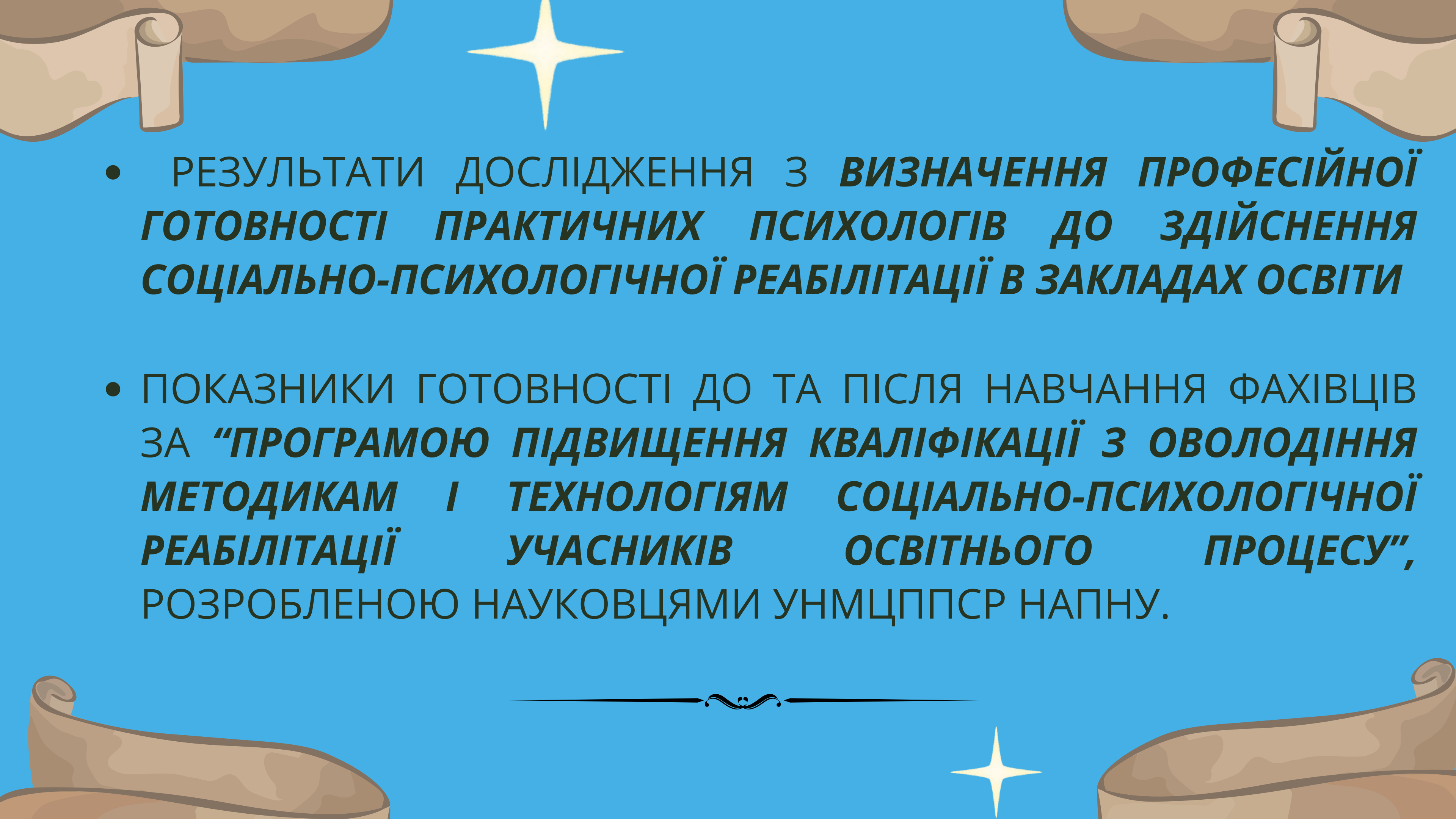

- Мета діяльності психологічної служби, відповідно до «Положення про психологічну службу у системі освіти України» (2018 року), полягає у **сприянні створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки учасникам освітнього процесу.**
- В сучасних умовах війни доречним буде зазначити в меті діяльності фахівців психологічної служби нові акценти, такі як: **надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки, першої і кризової психологічної допомоги в ситуаціях гострого стресу та здійснення соціально-психологічної реабілітації постраждалих від війни та пандемії COVID-19, запобігання формування посттравматичних розладів.**

Діяльність передбачає наявність в активності людини усвідомленої мети

ЯКИЙ РІВЕНЬ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ЯКІСНОЇ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ???

-
- РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ З **ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**
 - ПОКАЗНИКИ ГОТОВНОСТІ ДО ТА ПІСЛЯ НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ЗА **“ПРОГРАМОЮ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ З ОВОЛОДІННЯ МЕТОДИКАМ І ТЕХНОЛОГІЯМ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ”**, РОЗРОБЛЕНОЮ НАУКОВЦЯМИ УНМЦППСР НАПНУ.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

ПРОГРАМА

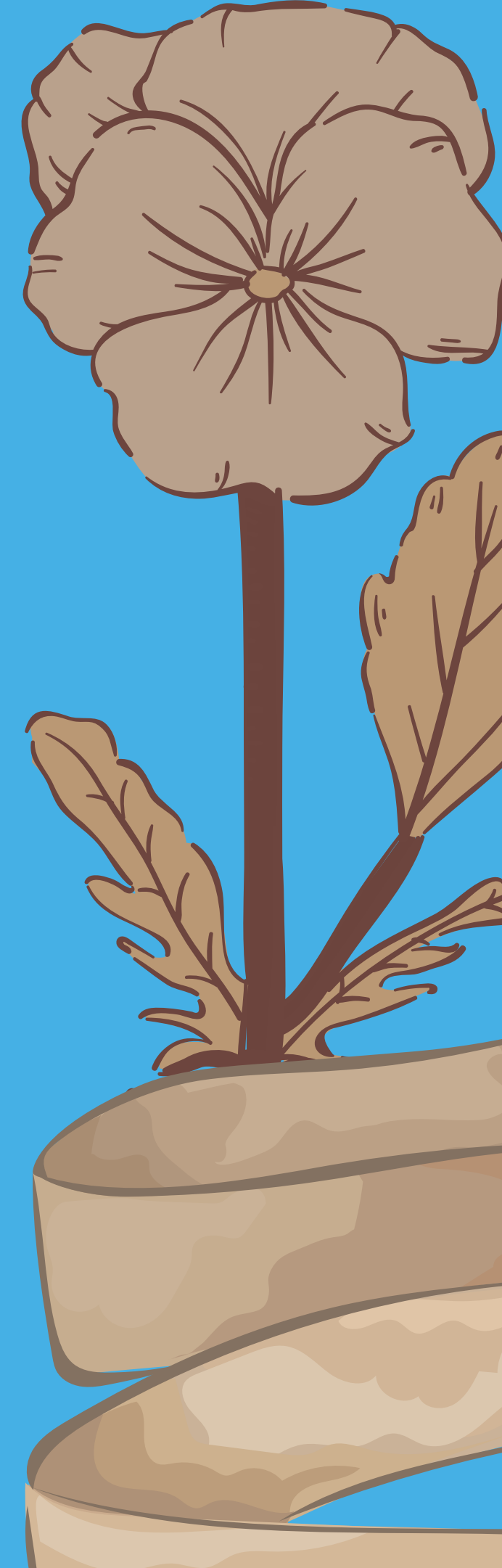
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ
ПСИХОЛОГІВ З НАВЧАННЯ МЕТОДИКАМ
І ТЕХНОЛОГІЯМ ПОСТКОВІДНОЇ СОЦІАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

За науковою редакцією
члена-кореспондента НАПН України
В. Г. Панка

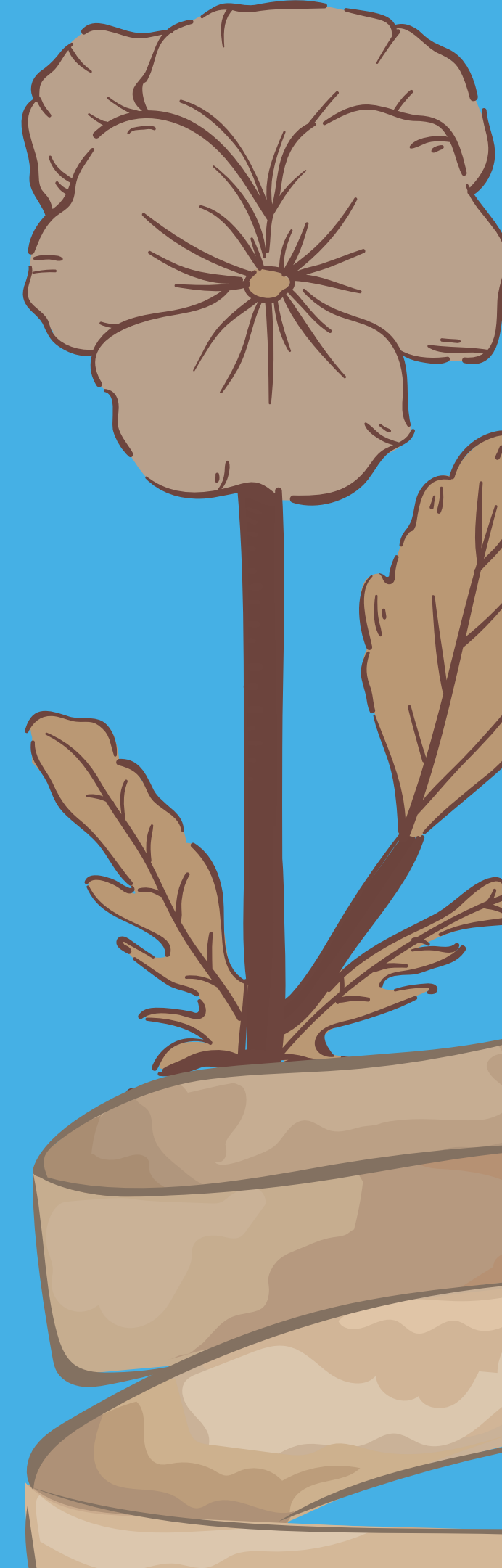
Київ • 2024

МЕТА ПРОГРАМИ: ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ УСІХ ТИПІВ І ФОРМ ВЛАСНОСТІ, ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НА ОСНОВІ НОВИХ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ДО ЗМІСТУ, ФОРМ І МЕТОДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ, І УПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДИК І ТЕХНОЛОГІЙ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІСЛЯ ПЕРЕЖИТОЇ НИМИ ТРАВМІВНОЇ ПОДІЇ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ПАНДЕМІЄЮ COVID-19 В УМОВАХ ВІЙНИ.

- Дослідження було проведено у березні та у червні 2025 року серед практичних психологів, що зареєструвалися на навчання за програмою підвищення кваліфікації
- Вибірка дослідження контрольна і експериментальна - по 53 особи (фахівців з Чернівецької та Вінницької областей): з них 28 – це молоді та малодосвідчені фахівці зі стажем роботи 1-3 роки на посадах працівників психологічної служби; 15 осіб, що мали стаж роботи 3-6 років; 10 фахівців зі стажем роботи більше 7 років.

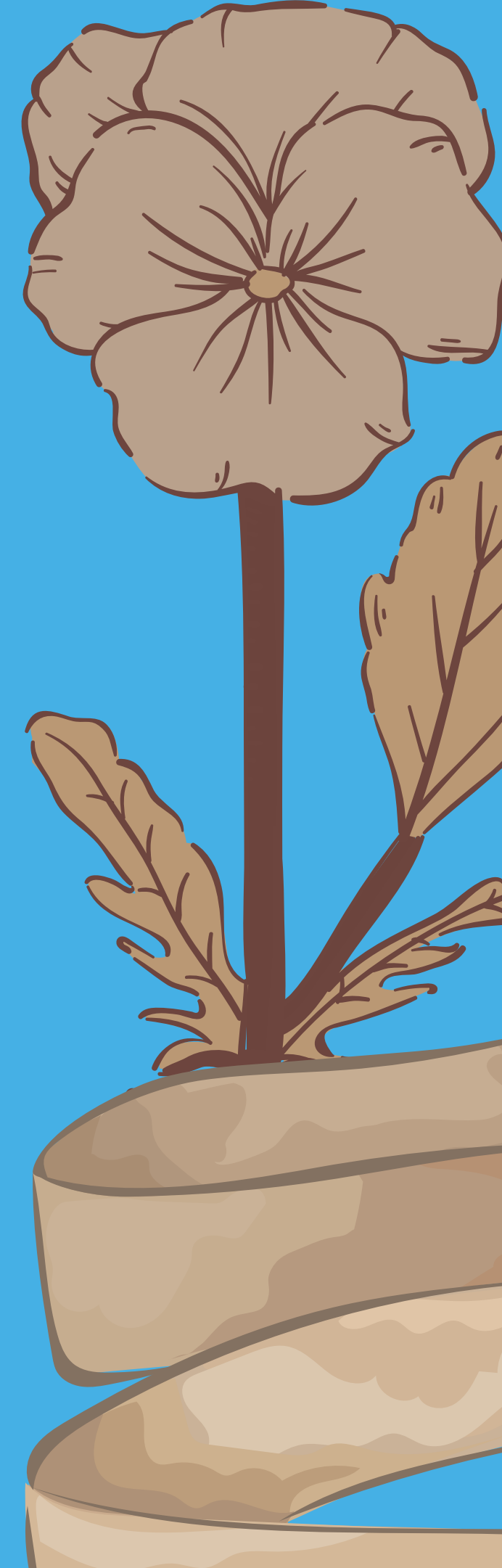
- Процедура емпіричного дослідження передбачала заповнення анкети електронного зразку, на платформі Google Forms.
- Анкета складалася з 18 запитань; мета – визначити оперативну оцінку професійних умінь та готовності фахівців до здійснення системної соціально-психологічної реабілітаційної допомоги.
- В анкеті виокремлено 12 основних професійних умінь, які є важливими складовими готовності фахівця психологічної служби здійснювати якісну соціально-психологічну реабілітацію.
- Основний метод дослідження – це запитання самооціночного типу з використанням шкали від 1 до 10 (де «1» – критично низький показник сформованості вміння, а «10» – вміння сформоване повністю, що означає повну готовність до надання реабілітаційних послуг).

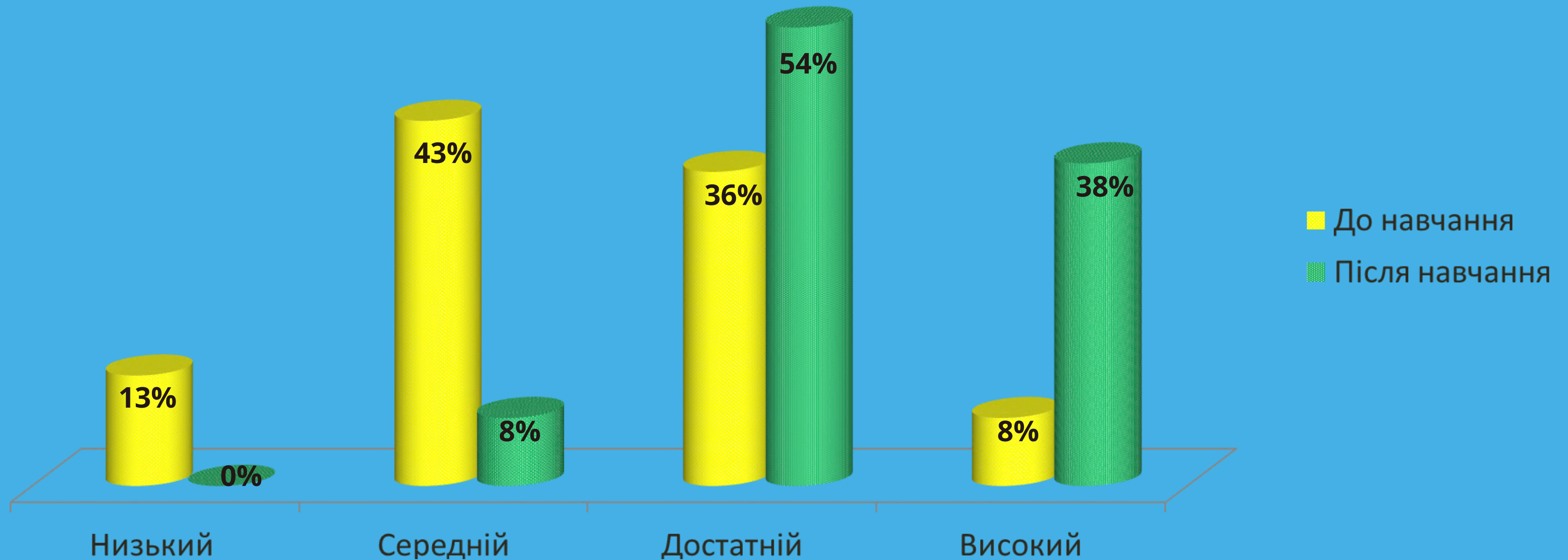
В результаті дослідження було визначено **показники сформованості 12 професійних умінь** та **рівень професійної готовності** кожного респондента, а також узагальнений показник професійної готовності групи (індекс готовності).

Нами було виокремлено 4 рівні професійної готовності до здійснення соціально-психологічної реабілітації:

- низький (якщо самооціночні показники в межах 1,0-3,9);
- середній (самооціночні показники 4,0-6,9);
- достатній (самооціночні показники 7,0-8,9);
- високий (самооціночні показники 9,0-10,0).

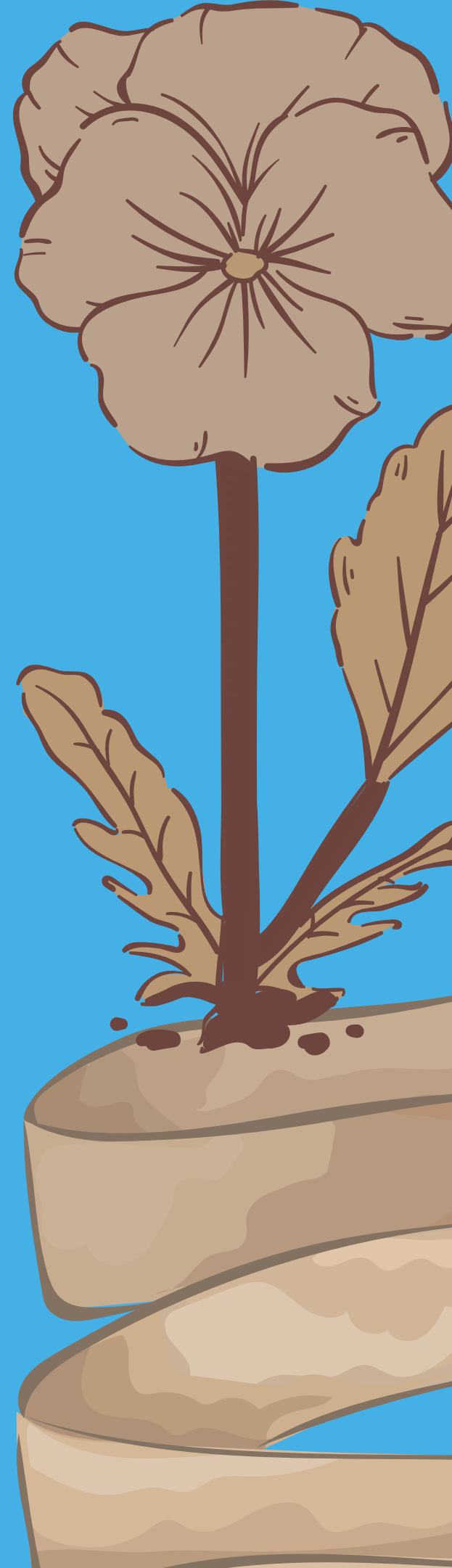

ПОКАЗНИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ (САМООЦІНЮВАННЯ ЗА ШКАЛОЮ 1-10)

ПРОФЕСІЙНЕ УМІННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

1. Уміння визначати завдання та інструменти психологічної профілактики як складової СПР учасників освітнього процесу (УОП) та аналізувати її ефективність.
2. Уміння планувати, організовувати та визначати ключові показники ефективності психологічної просвіти в контексті СПР здобувачів освіти.
3. Уміння визначати пріоритетні дії для надання первинної психологічної допомоги постраждалим, використовувати п'ять основних принципів підтримки постраждалих у конкретних ситуаціях.
4. Уміння розробляти, застосовувати і визначати ефективність алгоритмів діяльності щодо СПР, підбирати методичний кейс реабілітаційних технологій, адаптувати алгоритми до індивідуальних потреб УОП.
5. Уміння застосовувати індивідуальні реабілітаційні практики для стабілізації емоційного стану УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації.
6. Уміння застосовувати індивідуальні реабілітаційні практики для розвитку резильєнтності УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходиться.

7. Уміння застосовувати індивідуальні реабілітаційні практики для відновлення соціальних навичок та налагодження міжособистісних стосунків УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться.

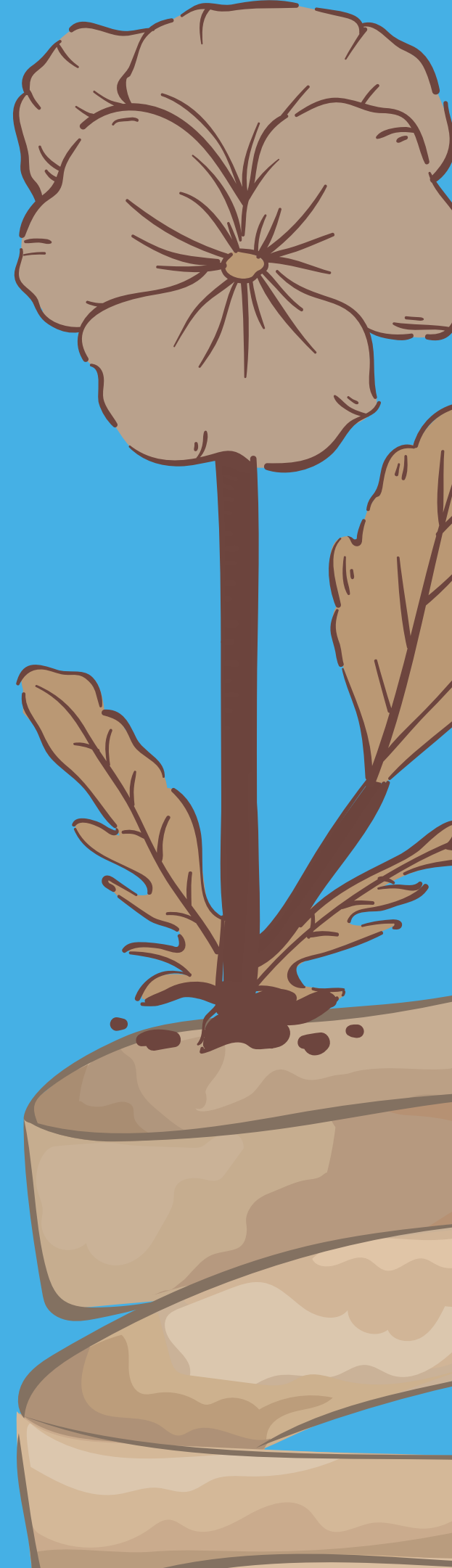
8. Уміння застосовувати індивідуальні реабілітаційні практики для сприяння створенню і відновленню життєвих перспектив УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться.

9. Уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для стабілізації емоційного стану УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації.

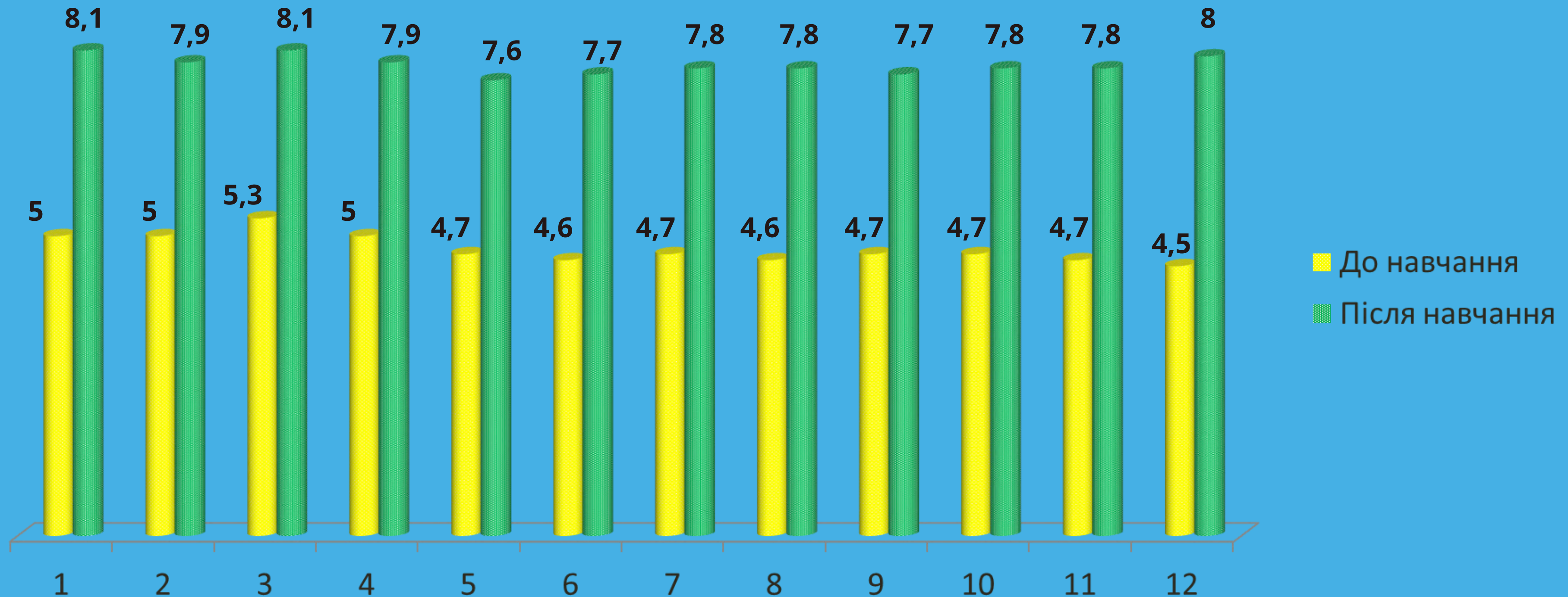
10. Уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для розвитку резильєнтності УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться

11. Уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для відновлення соціальних навичок та налагодження міжособистісних стосунків УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться.

12. Уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для сприяння створенню і відновленню життєвих перспектив УОП відповідно до актуального фізичного і психічного стану, потреб, настанов людини і ситуації у якій вона знаходяться.

УЗАГАЛЬНЕНІ ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ РІВНІВ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ ПСИХОЛОГІВ В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ (САМООЦІНКА ЗА ШКАЛОЮ 1-10)

ГОТОВНІСТЬ ПСИХОЛОГІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ТЕХНОЛОГІЙ

На початку навчання 44% психологів не зазначили жодної методики, технології чи техніки, якою володіють, і яку варто використовувати в системі соціально-психологічної реабілітації з учасниками освітнього процесу.

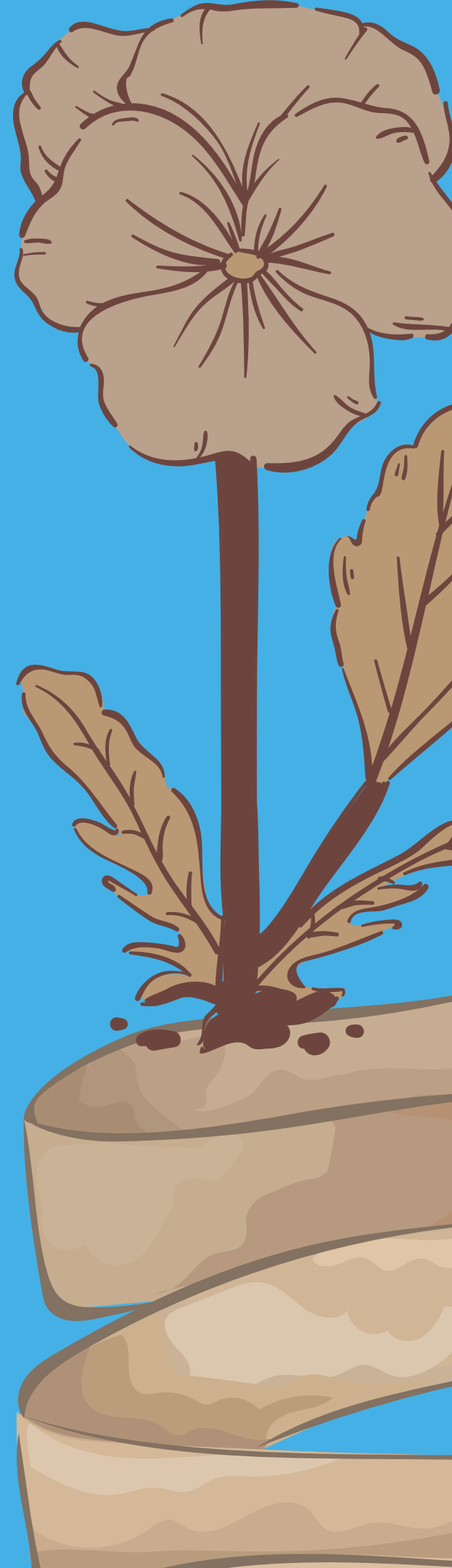
Лише 8% респондентів (4 особи з 53) чітко і впевнено назвали 11 технік, які будуть ефективними в цій роботі.

Інші 48% називали різні форми роботи, напрямки роботи і психотерапевтичні підходи без жодної конкретної методики, практики чи технології. Отже, серед технік було названо: дихальні вправи, техніки заземлення, м'язова релаксація, методика «Безпечне місце», ізотерапія.

Після завершення навчання не було жодного респондента який би не зазначив таких методик, практик, інструментів, технологій.

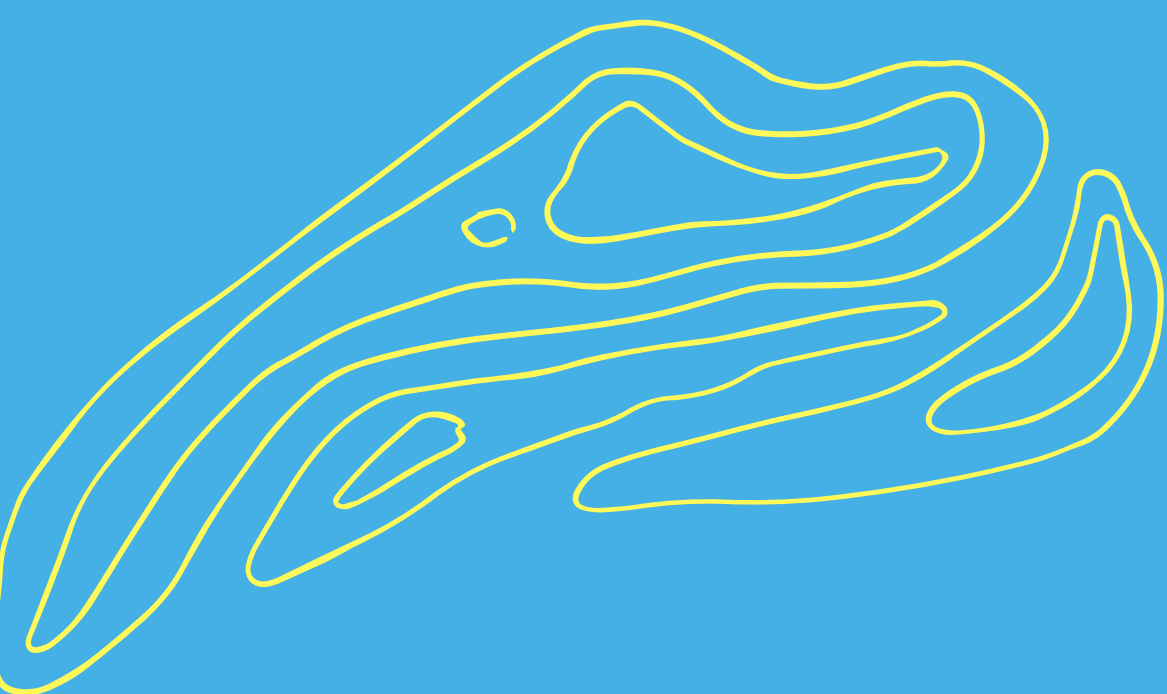
Переважна більшість психологів (75%) представила сформований методичний кейс таких інструментів (в розрізі здобувачів освіти, педагогів, батьків) і на підсумковому занятті, і у вихідному анкетуванні.

Інші 25% зазначили узагальнено окремі техніки і методи для використання учасниками освітнього процесу від 2 до 8.

ВИСНОВОК

- ✓ Специфіка соціально-психологічної реабілітації в діяльності практичних психологів полягає в її спрямованості на відновлення стану благополуччя учасників освітнього процесу, здатності до набуття життєвих компетентностей.
- ✓ У результаті дослідження було виокремлено найважливіші **професійні уміння**, що на думку респондентів безпосередньо впливають на рівень готовності до здійснення ефективної соціально-психологічної реабілітації в закладах освіти: **уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для сприяння створенню і відновленню життєвих перспектив; уміння застосовувати індивідуальні реабілітаційні практики для сприяння створенню і відновленню життєвих перспектив; уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для відновлення соціальних навичок та налагодження міжособистісних стосунків; уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для розвитку резилієнтності.**

Дякую за увагу!

Будьте здорові та психологічно стійкі!

